

NOU 2022: 9 EN ÅPEN OG OPPLYST OFFENTLIG SAMTALE

OPPFØLGING

Til: Kultur- og likestillingsdepartementet

Dato: 29.09.2023

Vi viser til Kultur- og likestillingsdepartementets brev av 14. september d.å. om departementets arbeid med oppfølgingen av Ytringsfrihetskommisjonens utredning [NOU 2022: 9 En åpen og opplyst offentlig samtale](#).

I brevet ber departementet om informasjon om eventuelle planlagte eller igangsatt tiltak eller aktiviteter som berører de konkrete anbefalingene fra kommisjonen som er rettet mot kulturlivet eller temaene i utredningen på mer generelt grunnlag.

Departementet viser til følgende to anbefalinger som er rettet mot kunst- og kulturinstitusjoner og kunstnerorganisasjonene:

- [Kunst- og kulturinstitusjoner bør] [ø]ke bevisstheten innad i kunstsektoren om verdien av debatt, kritikk og meningsmangfold.
- Kunstnerorganisasjonene og tilsvarende bør kunne veilede og støtte kunstnere som står i krevende ordskifter.

Departementets vurderinger

Slik det er formulert i brevet ønsker departementet en oversikt over tiltak som kan sies å følge opp vurderingene og anbefalingene fra Ytringsfrihetskommisjonen som et ledd i «oppfølgingen av høringer».

Vi stusser på at departementet ber om informasjon om tiltak som følger opp kommisjonens anbefalinger uten at vi *først* er gjort kjent med *departementets vurderinger*.

Etter vårt syn vil det være et oppsiktsvekkende brudd med god forvaltningsskikk dersom rapporten følges opp i politikken uten at departementet har gjort grundige vurderinger av kommisjonens anbefalinger, og uten at høringsvarene til utredningen inngår som en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for disse vurderingene.

Vi legger derfor til grunn at den informasjonen som departementet her ber om er ment å styrke departementets kunnskapsgrunnlag for egne vurderinger av rapporten, og ikke er knyttet til en direkte politisk oppfølging av kommisjonens anbefalinger.

Videre vil vi understreke betydningen av at departementets vurderinger gjøres kjent for offentligheten. Det gjelder vurderingene av selve anbefalingene, så vel som av etterretteligheten ved kommisjonens egne

vurderinger av yringskulturen innad i kunstfeltet som danner premisene for den første anbefalingen rettet mot kunst- og kulturinstitusjonene.

I den anledning minner vi om NTOs [høringssvar](#) hvor vi stiller spørsmål ved bredden og fagligheten i kommisjonens kunnskapsgrunnlag, samt arbeidsmetode og rolleforståelse i utredningsfasen.

Rolleforståelser

I tillegg mener vi at departementet i behandlingen av rapporten bør vurdere sin egen rolle og ta stilling til om det er rett at myndighetene gir slike anbefalinger til det som skal være et fritt og uavhengig kulturliv, eller om deres rolle snarere er å *legge til rette* for et velfungerende offentlig ordskifte og et godt yringsklima.

Vi vil understreke at tydelige og gode rolleforståelser hos politikere og i forvaltningen og direktorater, så vel som i regjeringsoppnevnte utvalg som yringsfrihetskommisjonen, i seg selv er en viktig forutsetning for et velfungerende ordskifte. Det er viktig at slike instanser alltid er bevisst sin egen maktposisjon og reflekterer over sitt eget mandat og hvilke mekanismer som påvirker yringsklimaet og risikoen for nedkjølingseffekt.

NTOs engasjement

Når det gjelder spørsmålet om NTOs aktiviteter som berører temaene i utredningen på mer generelt grunnlag, så jobber vi kontinuerlig for å fremme et velfungerende offentlig ordskifte om musikken og scenekunsten og for å sikre den kunstneriske yringsfriheten.

Mål og prinsipper

Dette arbeidet er forankret i [NTOs mål, prinsipper og styringsdokumenter](#) som ligger til grunn for vårt interessepolitiske arbeid generelt og for vårt beredskapsarbeid for å sikre kunstens frihet spesielt. Vi har utviklet særskilte mål for hvordan foreningen skal handle i det daglige for å sikre kunstnerisk frihet, yringsfrihet og armlengdeprinsippet sammen med idealer for hvordan armlengdeprinsippet best kan ivaretas i forholdet mellom politiske myndigheter og kunstinstitusjonene.

I tillegg inngår et dokument som vi har utarbeidet til bruk for NTOs administrasjon som fungerer retningsgivende for den delen av beredskapsarbeidet som dreier seg om deltakelse i det offentlige ordskiftet i konkrete tilfeller hvor den kunstneriske friheten utfordres.

Bransjestandard og veileder

Videre har vi til bruk for NTOs medlemsvirksomheter utarbeidet en [bransjestandard og veileder](#) for medlemmenes håndtering av hatefulle ytringer, trusler og angrep på den kunstneriske friheten. Målet er å sikre kunstnerisk mot og risikovilje og demme opp mot mulig nedkjølingseffekt og andre skadevirkninger av hat, trusler og utilbørlige angrep på den kunstneriske friheten.

Diskusjonsfora

Temaer som kretser rundt den offentlige samtalen om scenekunsten og musikken står også høyt på dagsorden i NTOs to ledernetverk og diskusjonsfora, Norsk teaterlederforum (NTLF) og NTO-musikk, jf. f.eks. forfatter og dramatiker Paal-Helge Hauges foredrag [Ein rundhorisont i lågtrykk og ruskevær](#) som han skrev til Norsk teaterlederforums vårseminar d.å.

Dette er diskusjonsfora som også i seg selv er viktige for å fremme yringsmangfold og flerstemmighet i bransjen.

Dyptgående kulturjournalistikk og kunstdiskusjon

NTO er også opptatt av å styrke vilkårene for det offentlige ordskiftet rundt scenekunsten og musikken og utvikle den mer dyptgående kulturjournalistikken og kunstdiskusjonen gjennom vårt engasjement i og støtte til ulike tidsskrifter, utmerkelser og annen kritisk virksomhet.

For eksempel er vi medeier og bidragsyter til nettavisen [Scenekunst.no](#), et redaksjonelt uavhengig nettsted som drives etter redaktørplakaten. Vi samarbeider også med [Norsk Shakespearetidsskrift](#) om tildeling av reisestipender for tidsskriftets anmeldere. Videre samarbeider vi med Norsk kritikerlag og Festspillene i Bergen om Årets kritikk som er en markering av årets beste kritiske tekst eller radiomanus om utøvende kunstuttrykk, med mål om å inspirere til og løfte fram kritikk av høy kvalitet.

I tillegg kommer [Heddaprisen](#) og scenekunsthøgskolen [Heddadagene](#), to store, årlige bransjearrangement som NTO er eier og ansvarlig arrangør av. Disse arrangementene bidrar ikke bare til å synliggjøre norsk scenekunst for et større publikum, men innebærer og genererer også faglige diskusjoner og refleksjoner rundt scenekunstens og musikkens innhold og kvalitet på samme måte som kunstkritikken. Gjennom en fagjurys konsentrerte og spissede arbeid brynes ulike kunst- og kvalitetssyn mot hverandre, viktig fagkompetanse utvikles og den offentlige samtalen om scenekunsten og musikken styrkes.

Samtidig søker musikk- og scenekunstinstitusjonene hver og én å styrke kritisk refleksjon og den offentlige samtalen om kunsten gjennom formidlingsaktiviteter rundt de levende kunstmøtene slik som f.eks. kunstnersamtaler, seminarer, podkaster og publikasjoner mm.

Ytringsfriheten globalt og forfulgte kunstnere

NTOs bransjefellesskap er også opptatt av å fremme både den individuelle og institusjonelle kunstneriske friheten i land der demokratiske verdier og ytringsfriheten er under press.

Dette arbeidet gjør vi blant annet gjennom samarbeid med spisskompetente miljøer slik som [Freemuse](#) og [Safemuse](#) [Safemuse](#) hvor NTO er medlem. NTO er også medstifter av [World Expression Forum](#) (Wexfo) som ble stiftet etter initiativ fra Den norske Forleggerforeningen i 2021, og som har ambisjoner om å spille en viktig rolle for ytringsfriheten med årlige arrangementer.

Kunstnerisk samarbeid mellom norske musikk- og scenekunstinstitusjoner og uavhengige institusjoner og enkeltkunstnere fra slike land kan også være verdifulle bidrag til å fremme den kunstneriske friheten. Likeså Nordic Black Theatres samarbeid med Safemuse om en residensordning for forfulgte kunstnere.

Bransjefellesskapet er også viktig i situasjoner hvor musikk- og scenekunstinstitusjonene blir stilt overfor krevende valg og vurderinger. Et aktuelt eksempel er [NTOs prinsipper for bruk av boikott](#) som styret vedtok i 2022 i protest mot det russiske regimets angrep på et fritt og uavhengig Ukraina, og som gir felles retningslinjer for hvordan musikk- og scenekunstinstitusjonene kan forholde seg til russiske kunstinstitusjoner, utøvere og verk i den fortsatt aktuelle og krevende situasjonen.

I denne situasjonen har musikk- og scenekunstinstitusjonene også bidratt til panelsamtaler o.l. om de konkrete valgene og vurderingene som den enkelte institusjonen har tatt – med et ønske om å gi rom og plass til flere perspektiver og stemmer.

Tilretteleggende politiske tiltak

I stedet for å komme med anbefalinger til et engasjert og uavhengig kunst- og kulturliv, håper vi at den politiske vurderingen av Ytringsfrihetskommisjonen utredning og tilhørende hørings svar, kan føre til en styrking av tilretteleggende tiltak for å fremme vilkårene for det offentlige ordskiftet og den kunstneriske friheten.

Vi ser fram til en lovfesting av armlengdeprinsippet, som vi mener bør ledsages av en kartlegging av hvordan armlengdeprinsippet forstås og praktiseres, sammen med en sikring og styrking av

infrastrukturen av profesjonelle og forskjelligartede kunstinstitusjoner som utgjør fundamentet i ytringsfrihetens infrastruktur på kunstområdet.

Samtidig etterlyser vi en bedre koordinert kultur-, kunnskaps- og mediepolitikk som samlet kan styrke vilkårene for et velfungerende ordskifte.

Den profesjonelle kunsten og de humanistiske og estetiske fagene må få større plass i skolen og gjennom hele utdanningsløpet. Og den akademiske infrastrukturen rundt musikken og scenekunsten må styrkes i form av sterke, uavhengige fagmiljøer ved universiteter og høyskoler. Dette er særlig prekært innenfor scenekunsten hvor teatervitenskap stadig er under press som et nedleggelsestruet fag i Norge, og hvor det praktiserende scenekunstfeltet står i fare for å bli isolert, uten ytre alliansepartnere.

I tillegg er det behov for målrettede virkemidler som kan fremme den kunnskapsfremmende og kvalifiserte kulturjournalistikken og kritikken. Det gjelder både den dyptgående journalistikken og kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle journalistikken og kritikken i de allmenne og brede mediene.

Alt dette er nødvendig for å fremme kunstforståelse, fortolkningskompetanse og kritisk refleksjon, som en forutsetning for et bedre ytringsklima og et mer kvalifisert og flerstemmig ordskifte om kunsten og kunstens vilkår og virkning i samfunnet.

Et ordskifte hvor det også er rom for nyanserte stemmer og komplekse tankerekker, uten at de overdøves av forenklerende og konfliktorienterte ytterkanter.

Vennlig hilsen
Norsk teater- og orkesterforening

*Marta Færevaa*g Hjelle
styreleder

Morten Gjelten
direktør